

Prof. univ. dr. Maria Agata TIMARIU

Academia de Muzică "Gheorghe Dima"

Cluj-Napoca

România

UDK: 371.95

ISBN 978-86-7372-131-6, 16 (2011), p.633-639

Originalan naučni rad

CONDUITA CREATIVĂ A PROFESORULUI, factor de antrenare și stimulare a potențialului creativ al celor care învață.

Rezumat: Profesorul este un creator al situațiilor de învățare ce au menirea să modeleze – pas cu pas – personalitatea celui care învață. Acceptând ideea că potențialul creativ neexprimat poate fi eliberat și dezvoltat prin activități instructiv-educative, considerăm esențial pentru procesul de învățământ ca profesorul însuși să fie capabil de a se manifesta creativ în toate aspectele demersurilor didactice, cu o atitudine pozitivă față de opiniile elevilor.

Cuvinte cheie: spirit creativ, potențial creativ, structură flexibilă, descoperire dirijată, interactiv, nonconvenționalism, educație muzicală.

Idealul educațional, obiectivele curriculare generale vizează deja de multă vreme valorificarea și desăvârșirea potențialului uman în vederea formării unei personalități armonioase și creative, capabilă să se implice și să exercite orice profesiune cu randament optim. Idealul educațional include, deci, ca notă intrinsecă, creativitatea, și urmărește dezvoltarea celor mai importante calități general-umane: aptitudini, atitudini, motivații, interese. Subliniem aici că, învățarea limbajului muzical și, în perspectivă, interpretarea și implicarea directă în actul practicării muzicii sub diversele sale aspecte, se constituie într-un proces care are ca rezultate directe tocmai dezvoltarea atenției, a memoriei, a spiritului de observație, a analizei, a capacității de concentrare; cultivă suplețea gândirii, imaginația creatoare, inventivitatea și originalitatea; sporește afectivitatea și declanșează motivații superioare. Educația muzicală face parte din ceea ce numim cultura generală a unei persoane și stă alături de toate celelalte educații pe care le primește individul care trece prin școală: educația științifică, educația literară, educația fizică, educația filosofică etc. corespunzătoare tuturor disciplinelor prevăzute în planurile cadru ale învățământului de pretutindeni. Complexitatea actului pedagogic de care este responsabil educatorul specialist obligă astăzi accentuarea intervențiilor privind pregătirea inițială și

continuă a profesorilor, formarea competențelor necesare coordonării celor trei ipostaze ale educației: formală, nonformală și informală.

Astfel, *educatorul nu poate fi un simplu funcționar, ci un om care știe că are o vocație și o misiune. El trebuie să se identifice cu idealul cultural-educativ și să trăiască autentic în valorile acestuia...* (Antonesei, 1999). El trebuie să devină un *model cultural* capabil să interpreteze corect valurile de informații și să le transmită prelucrate, prin modalități de acțiune pertinente determinând în rândul tineretului conduite creative valabile pentru societatea actuală și viitoare. Toate aspectele comportamentului creativ la elevi/studenti pe care profesorul trebuie să le observe sau să le stimuleze, după caz, nu vor putea fi detectate decât dacă acel profesor dă dovadă el însuși de imaginație, fluentă în gândire, originalitate și nu în ultimă instanță de cunoștințe temeinice de specialitate și competențe pedagogice reale. Vorbim aici de creativitatea pedagogică, un tip de comportament mai puțin prezent în descrierea diverselor clasificări și definiții privitoare la fenomenul creativității.

Educația pedagogică și didactică de scurtă durată pe care o primesc studenții în perioada formării inițiale în facultate conduce la dobândirea unor competențe minimale de proiectare a activităților didactice și la obținerea unor deprinderi mai mult sau mai puțin consolidate de aplicare în realitate, de comportament efectiv în clasă, de relaționare cu elevii, de elaborare a unor strategii eficiente de învățare și de adaptare promptă la pulsul clasei urmând ca experiența la catedră următoare să dezvolte competențele și să perfecționeze atitudinile pedagogice. Considerăm totuși, că și perioada premergătoare practicii propriuzise în clasă poate sprijini dezvoltarea unor capacități creative ale viitorului educator – în cazul de față profesorul de educație muzicală - antrenându-l pe acesta încă în stagiul de observație a lecțiilor demonstrative mai ales în conceperea unor variante pentru toate elementele de compunere ale proiectului de lecție: conținuturi, strategii, materiale de cântec, mijloace, tehnici de evaluare, combinații de evenimente. Simularea acestor variante și comentarea colegială va dezvolta curajul deciziei, căutarea argumentelor, preocuparea de a coopera, de a cerceta, de a inventa, de a imagina. Potențialul creativ se poate manifesta tocmai prin aplicații concrete privind formularea obiectivelor operaționale în cât mai multe feluri urmând apoi selectarea celor clare, coerente, sustenabile. Unele grupe de studenți sunt greu de mobilizat, nu

acceptă de la început caracterul deschis al demersurilor așteptând rețete unice, tipare, standarde fără echivoc. Structurile de bază pe care se construiesc diferitele tipuri de activități trebuie cunoscute cu exactitate dar, analiza atentă a variabilelor care diferențiază colectivele de elevi va conduce treptat, la înțelegerea necesității proiectării flexibile, creative. O altă modalitate de cunoaștere/învățare a acțiunilor posibil de întreprins în procesul didactic activ poate fi studierea unei liste intitulată *Pentru a fi un profesor creativ* folosind tehnica mozaicului cunoscută ca modalitate de dezvoltare a creativității în grup (vezi Ana Stoica, 1983). Propunem pentru listă următoarele idei:

- dovediți competențe pedagogice și didactice mereu actualizate adaptând disciplinei pe care o predați metodele didactice generale moderne, active și interactive;
- creați în clasă o atmosferă prietenoasă dar de exigență științifică și pedagogică;
- evitați supraîncărcarea informațională prin teoretizări ale fenomenului muzical înainte ca acesta să fi fost trăit într-o oarecare fel de către elevi/studenți;
- căutați îmbinarea activității frontale cu cea individuală și cu cea în echipă;
- propuneți situații de învățare interactive; implicați-vă în jocul didactic (vezi M. Timariu, 2008);
- realizați transpoziții didactice diferențiate pentru același conținut;
- asigurați o aplicabilitate imediată a conținutului de învățat;
- baza pentru proiectarea activităților/lecțiilor să fie cunoașterea diferențelor dintre elevi;
- concepeți versiuni de proiectare și realizare pentru aceeași temă, la clase paralele: prelucrați diferit datele de predat, folosiți exemple muzicale diferite, aplicați fișe de lucru diferite (de descoperire, de exerciții, de dezvoltare, de recuperare), sistematizați prin organizatoare grafice diferite, evaluați prin probe diferite, repartizați timpul în funcție de ritmul de lucru specific structurii psihice a elevilor, de nevoile lor, puneți la dispoziția elevilor mai multe mijloace de instruire dându-le posibilitatea să aleagă;
- conturați sarcini de lucru cu mai multe opțiuni de rezolvare;
- creați situații de învățare care să favorizeze interacțiunea celor opt inteligențe preconizate în teoria lui Howard Gardner;

- sprijiniți efortul de învățare al elevilor răspunzând oricărei nedumeriri sau oricărui moment de cumpănă în activitățile acestora
- încurajați exprimarea opiniilor personale ale elevilor respectând câteva reguli de bază: cel care întreabă nu trebuie întrerupt, toți elevii să asculte întrebarea, comentariile vor fi constructive și la obiect, fără remarci referitoare la persoane, fără tentă arogantă;
- învățați-i pe elevi să formuleze o întrebare, să se joace cu ea formulând-o corect și incorect, s-o reformuleze cu alți termeni;
- folosiți conversația didactică pentru a mobiliza gândirea elevului;
- acceptați diversitatea de opinii și de idei;
- coordonați cu atenție expunerile cu oponent fără a devia cursurile înspre dezordine și derizoriu;
- apreciați pozitiv gândirea critică dezvoltată la elevi/studenți prin demersurile celorlalte discipline de învățământ;
- nu neglijați latura afectivă, empatia, colaborarea în relațiile interpersonale, factor determinant în procesul învățării alături de latura cognitivă a acestuia;
- realizați forme de evaluare continuă cu caracter stimulat, pentru dezvoltarea autocontrolului și autoevaluării conștiente la elevi/studenți;
- creați o atmosferă de lucru bazată pe cooperare;
- stimulați interesul fiecărui elev, apreciați fiecare dovadă de comportament activ;
- acceptați interesele elevilor stabilind împreună oportunitatea și modul de realizare a acestora;
- manifestați disponibilitate pentru a răspunde oricărei întrebări;
- structurați procesul de învățământ în funcție de profilul de învățare al elevilor: unii lucrează cu viteze diferite față de alții, unii au nevoie de explicații alții de vizualizarea unor elemente;
- permiteți verificarea în fapt, imediat, a propunerilor elevilor/studentilor, atât pentru găsirea unor probleme cât și pentru soluționarea problemelor;
- oferiți oportunități de experimentare și diseminare a sugestiilor ieșite din comun propuse de elevi/studenți;
- elaborați situații pentru dezvoltarea memoriei inteligente, a memoriei specifice muzicale, bază pentru căutarea construcțiilor mentale noi, pentru emiterea unor variante inedite;

- dirijați elevii spre descoperirea improvizației muzicale controlate și apoi a celei libere;
- cereți repetările exercițiilor ritmice sau de intonație de fiecare dată în alt mod;
- solicitați elevilor/studentilor să combine elemente cunoscute în forme și modele noi, neașteptate;
- creați scenarii în care să potriviți sau să integrați împreună cu elevii/copiii/studentii cunoștințele dobândite, cântecele învățate
- intonați cântecele/solfegiile cu viteze diferite: repede, rar, foarte repede;
- cereți interpretarea cântecelor dându-le caractere diferite: vioi, trist, eroic, duos, misterios;
- cereți să se asocieze, apoi, o anumită viteză a cântecului cu caracterul care i se potrivește;
- restructurați activitatea proiectată în funcție de feedback-ul aplicat în timpul lecției, chiar dacă osatura lecției va lua o altă turnură;
- fiți răbdător cu cei care răspund cu greutate, în timp mai lung, nu dați răspunsul în locul acestora – produsul gândirii trebuie prezentat iar evaluarea/comentarea lui va deveni stimulent pentru o colaborare în continuare;
- stimulați curiozitatea elevilor/studentilor aducând mereu exemple noi și solicitând exemple din partea lor;
- structurați unitățile de învățare căutând teme interdisciplinare;
- creați strategii de învățare și evaluare bazate pe proiecte convenite cu elevii/studentii, alese dintre propunerile lor;
- respectați imaginația și ideile neuzuale ale tinerilor;
- recompensați comportamentul creativ al celor care învață;
- schimbați formele și caracterul evaluării (Tomșa, 1997)
- alternați evaluarea continuă cu unele perioade fără evaluare în care să stimulați spontaneitatea și capacitatea de autoevaluare a elevilor/studentilor;
- preveniți instaurarea factorilor de blocaj ai creativității evitând exagerarea competiției și ierarhizarea reușitelor;
- încurajați asumarea riscului în prezentarea unor noutăți personale;
- cultivați modalități de argumentare logică, relevantă (Marin Călin, 1996);
- includeți în rețele noi cunoștințele dobândite valorizând achizițiile în producții muzicale colective;
- dezvoltați forme de comunicare prin mijloace muzicale micșorând ponderea verbalizărilor;

- aplicați tehnici multimedia, interactive, pentru eficientizarea procesului de trăire a fenomenului muzical;
- deprindeți mînuirea cu dezinvoltură a aparaturii de ultimă generație pentru redarea muzicii;
- fiți la curent cu pleiada marilor interpreți de muzică contemporani;
- porniți incursiunea în lumea muzicii de la evenimentele muzicale actuale trăite de tineri spre lumea sonoră complexă și mai greu de pătruns, a celor două milenii rămase în urmă;
- folosiți studentul ca protagonist și nu ca simplu consumator.

Mozaicul se poate încheia atipic, adăugând aplicarea unei probe de sinteză în care se cer notate trei calități sine-qua-non pentru un profesor creativ.

Se continuă cu aplicații de tip brainwriting sau brainstorming cu tema *Profilul profesorului de muzică creativ* în urma cărora vor rezulta cel puțin două tipuri de produse: imagini scrise, inedite, conturând profesorul ideal în optica generației actuale de elevi/studenți (date pe care le vom lua în seamă pentru autoperfecționare) și un produs atitudinal, o schimbare de comportament al elevilor/studenților prin achiziția unor tehnici de dezvoltare a creativității practicate în chiar procesul de instruire curentă. Toate aceste achiziții vor putea fi valorificate în curriculumul real, particularizat, diferențiat în funcție de interpretarea factorilor de personalitate implicați în dinamica procesului didactic.

Bibliografie:

- Antonesei, Liviu (1999), *Paideia, fundamentele culturale ale educației*, Editura Polirom, Iași
- Bejat, Marian (1971), *Talent, inteligență, creativitate*, Editura Științifică, București
- Călin, Marin (1996), *Teoria educației*, Editura ALL, București
- Crețu, Carmen (1998), *Curriculum diferențiat și personalizat*, Editura Polirom, Iași
- Ionesc, Miron (2000), *Demersuri creative în predare și învățare*, Editura Presa Universitară Clujeană
- Oprea, Crenguța-Lăcrămioara (2008), *Strategii didactice interactive*, Ediția a III-a, EDP, București
- Stoica, Ana (1983), *Creativitatea elevilor*, Editura Didactică și pedagogică, București
- Stoica-Constantin, Ana (2004), *Creativitatea pentru studenți și profesori*, Institutul European, Iași

- Timariu, Maria (2008), *Strategii didactice interactive în vederea formării deprinderii de audiere conștientă a muzicii. Aplicații pentru cursanții DPPD*. în Educația Azi, Editura Universității din București.
- Tomșa, Gh. (1997), *Stimularea creativității elevilor în procesul educației*, în Revista Învățământului superior Forum nr. 460-462, București.

**THE CREATIVE CONDUCT OF THE TEACHER
as a factor of entrainment and stimulation of the learners' creative potential.**

Abstract: The teacher is a creator of learning situations that are meant to form - step by step - the personality of the learner. Accepting the idea that the unvoiced creative potential may be issued and developed by instructional and educational activities, we argue that it is essential, within the process of education, that the teacher is capable of being creative in all the aspects of teaching approaches, with a positive attitude towards the students' opinions.

Keywords: creative spirit, creative potential, flexible structure, controlled discovery, interactive, unconventional, musical education.

